

Handläggare
Susanna Nytell
Telefon: 0850815029

Till
Skarpnäcks stadsdelsnämnd
2020-09-24

Slopad straffrabatt för unga myndiga vid allvarlig brottslighet

Svar på remiss från kommunstyrelsen dnr KS 2020/998

Förslag till beslut

1. Stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.
2. Omedelbar justering

Sammanfattning

I nuvarande lagstiftning finns en så kallad ”straffrabatt”, det vill säga en straffrättslig särbehandling av unga myndiga i åldern 18–20 år. Det innebär att dömda personer som är under 21 år vid brottstillfället får lägre straff än om de varit över 21 år. En utredning har tidigare föreslagit att straffrabatten helt ska avskaffas, men detta ifrågasattes av en majoritet av remissinstanserna. I det utkast till lagrådsremiss som nu skickats ut på remiss föreslås att straffrabatten för 18–20-åringar ska avskaffas vid allvarlig brottslighet, det vill säga för brott som kan ge fängelse i minst ett år. Förvaltningen bedömer att förslaget om slopad straffrabatt kan ha både positiva och negativa konsekvenser. Eftersom det saknas erfarenhetsbaserade kunskaper som stödjer att skärpta påföljder för unga lagöverträdare ger önskade effekter till exempel i form av minskad ungdomsbrottslighet och återfall är det svårt att bedöma vilka effekter förslaget kommer att få på förvaltningens arbete. Det förebyggande arbetet och samverkan mot brottslighet kommer att vara fortsatt mycket viktigt.

Bakgrund

I nuvarande lagstiftning finns en straffrättslig särbehandling av unga myndiga i åldern 18–20 år, en så kallad ”straffrabatt”, som innebär att dömda personer som är under 21 år vid brottstillfället får lägre straff än om de varit över 21 år. Systemet utgår från principen att ju yngre personen är när brottet begås desto kortare bör strafflängden bli.

Frågan om att avskaffa straffrabatten har utretts i den så kallade Påföljdsutredningen som pågick 2009-2012 samt i en utredning som tillsattes 2017 och som året därefter lämnade betänkandet ”Slopad straffrabatt för unga myndiga.” Vid remissbehandlingen av det betänkandet ifrågasatte en majoritet av remissinstanserna betänkandets förslag om en generellt slopad straffrabatt. Samtidigt restes frågan om det vore lämpligare med en mer avgränsad lösning, för att åstadkomma en skärpt reaktion mot allvarlig brottslighet av unga myndiga, till exempel de som har kopplingar till kriminella nätverk. Som ett led i den fortsatta beredningen av betänkandet har det nu tagits fram ett utkast till lagrådsremiss med ett sådant förslag.

Utkastet till lagrådsremiss har remitterats till ett antal instanser, bland annat alla kommuner. Kommunstyrelsen har i sin tur skickat den på remiss till stadsledningskontoret, socialnämnden samt stadsdelsnämnderna Skarpnäck, Spånga-Tensta och Södermalm, för yttrande senast den 22 september. Förvaltningen har begärt och fått anstånd med att svara till 24 september.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom avdelningen för individ- och familjestöd och behandlats i förvaltningsgruppen 2020-09-17, pensionärsrådet har getts möjlighet att yttra sig om ärendet.

Ärendet

I det utkast till lagrådsremiss som nu skickats ut på remiss föreslås att straffrabatten för 18–20-åringar ska avskaffas vid allvarlig brottslighet. Det innebär att om någon som är 18–20 år har begått ett brott som kan ge fängelse i minst ett år ska personens ålder inte påverka straffets längd. Alltså kan de som begår allvarliga brott såsom mord, rån, grov misshandel och våldtäkt komma att dömas till längre fängelsestraff än vad som är fallet idag. Det ska inte heller krävas särskilda skäl för att döma lagöverträdare i åldern 18-20 till fängelse, och samma straff ska kunna dömas ut som för andra myndiga lagöverträdare, exempelvis fängelse på livstid. Det föreslås också att de särskilda ungdomspåföljderna i princip bara ska kunna utdömas till personer som är under 18 år vid tidpunkten för brottet. De som är över 18 år ska bara kunna dömas till någon av ungdomspåföljderna om det finns särskilda skäl för det. Slutligen föreslås att vissa allvarliga brott såsom mord eller våldtäkt mot barn inte ska kunna preskriberas om brottet begåtts av någon som fyllt 18 år.

Synpunkter och förslag

Förvaltningen bedömer att förslaget om slopad straffrabatt kan ha både positiva och negativa konsekvenser. I och med att stor hänsyn tas till förövarens ålder vid påföljdsbestämningen finns en risk att brottets allvarlighet inte återspeglas i utdömt straff. Området har en mångårig tradition av principer om proportionalitet mellan brott och straff, likabehandling, konsekvens och förutsebarhet men även att vid straffmätningen beakta omständigheter som medger en lindrande riktning. En sådan är om den tilltalade begått brottet före 21 års ålder. En möjlig positiv effekt av att principen om proportionalitet, konsekvens och förutsebarhet tydliggörs ytterligare för myndiga förövare är att det kan minska incitamenten för dem att begå brott. Det kan även minska incitamenten för kriminella nätverk att rekrytera unga personer för att genomföra kriminella handlingar.

Samtidigt finns mycket som talar för att andra omständigheter i högre grad påverkar och utgör riskfaktorer för unga personer att hamna i kriminella mönster. Den särbehandling av unga lagöverträdare som har gällt sedan länge i Sverige har bland annat motiverats av kunskaper om psykologisk och neurologisk utveckling hos barn och unga, exempelvis gällande impuls kontroll och konsekvenstänkande. Därutöver tillkommer andra omständigheter som utgör ökad risk, såsom grad av social kontroll och samhörighet med samhället, vilket i sig till stor del hänger samman med andra typiska riskfaktorer.

Det saknas erfarenhetsbaserade kunskaper som stödjer att ett borttagande av särbehandlingen (i realiteten skärpta påföljder för unga lagöverträdare) ger önskade effekter till exempel i form av minskad ungdomsbrottslighet och återfall. Därför har förvaltningen svårt att med större precision se vilka effekter förslaget kommer att få på förvaltningens arbete. Det förebyggande arbetet, såväl genom samverkan med andra relevanta aktörer som till exempel polis och skola samt snabba åtgärder och biståndsbedömda insatser kommer att vara fortsatt mycket viktigt. Detta i synnerhet utifrån att möjligheterna att bryta en kriminell livsstil måste få synbara effekter på individuellt plan tidigast möjligt. Bland de vanligaste brotten som berörs och är att härröra till målgruppen dominerar narkotikaförsäljning som fortsatt kommer att innebära stora utmaningar för förvaltningen att arbeta med.

Skarpnäcks stadsdelsförvaltning
Avdelningen för individ- och familjestöd

Björkhagsplan 6
Box 5117
121 17 Johanneshov
Växel 08-508 150 00
Fax 08-508 15 099
skarpnack@stockholm.se
stockholm.se

Det finns mycket forskningsstöd för att redan kontakt med rättsväsendet, men i ökande grad frihetsberövande påföljder och fängelse, har en negativ inverkan särskilt på särskilt unga personer, i förhållande till ökade risker för återfall. Det ställer krav på barn och

ungdomsvården vad gäller resursprioritering och förstärkta arbetssätt kopplat till målgruppen unga lagöverträdare. Inom staden pågår sedan ett par år intensifiering avseende utveckling av sådana arbetssätt. Särskilt kan nämnas metoder och uppföljning för arbetet med sociala insatsgrupper och utbildningssatsningar i SAVRY (Structured Assessment of Violence Risk in Youth), som är ett beslutsstöd för att bedöma risken för återfall i våldsbrott eller annan allvarlig kriminalitet.

Maria Mathiasson Laxvik
Stadsdelsdirektör

Hanna Jakhammer
Avdelningschef

Bilagor

1. Utkast till lagrådsremiss: Slopad straffrabatt för unga myndiga vid allvarlig brottslighet

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Maria Mathiasson Laxvik, Stadsdelsdirektör	2020-09-03
Hanna Jakhammer, Avdelningschef	2020-09-03